

Vergeven of vergeldend

Reclasseringsorganisaties richten zich op het verminderen van de kans op recidive. Ze letten op risicogedrag en spannen zich in om plegers van een delict een nieuwe kans te geven in de maatschappij. Ook onderzoek laat zien dat deze benadering aantoonbaar effectiever is dan hoge straffen. In de media lijkt echter de roep om strengere straffen toe te nemen. Wat is de publieke opinie?

door René Butter

De laatste decennia is veel onderzoek verricht naar de publieke opinie over strafrechtelijke aangelegenheden (zie bijvoorbeeld Cullen e.a. 2000; Roberts & Indermauer, 2007). De algemene conclusie is dat de bevolking beperkte kennis heeft van de werking van het strafrechtelijke systeem. Bovendien heeft men geen adequaat beeld van misdaadcijfers en weinig kennis over criminologische onderwerpen.

Uit onderzoek uit Engeland en Wales bleek 43 procent van de respondenten nauwelijks enige kennis te hebben van de taken van de reclassering (National Probation Service, 2002). Een beperkt deel van de respondenten, 7 procent, rapporteerde wel uitgebreide kennis te hebben over de activiteiten van deze organisatie. Voor het draagvlak van de reclassering zou het goed zijn als het algemene publiek meer kennis zou hebben van haar activiteiten.

Presentatie

Het lectoraat Werken in justitieel kader van de Hogeschool Utrecht ging er vanuit dat, ondanks het gebrek aan kennis over de reclassering, mensen wel een mening hebben over reclasseringsactiviteiten. Om meer licht te werpen op de wijze waarop de buitenwereld een aantal actuele issues binnen het reclasseringswerk beleeft, werd daarom een vragenlijstonderzoek uitgevoerd naar de mate van voorkeur die mensen hebben voor de activiteiten van de reclassering. Dit is voor de reclassering interessant, omdat ze hiermee rekening kan houden in haar presentatie richting de buitenwereld.

Twee thema's

In dit onderzoek richtten wij ons op twee thema's:

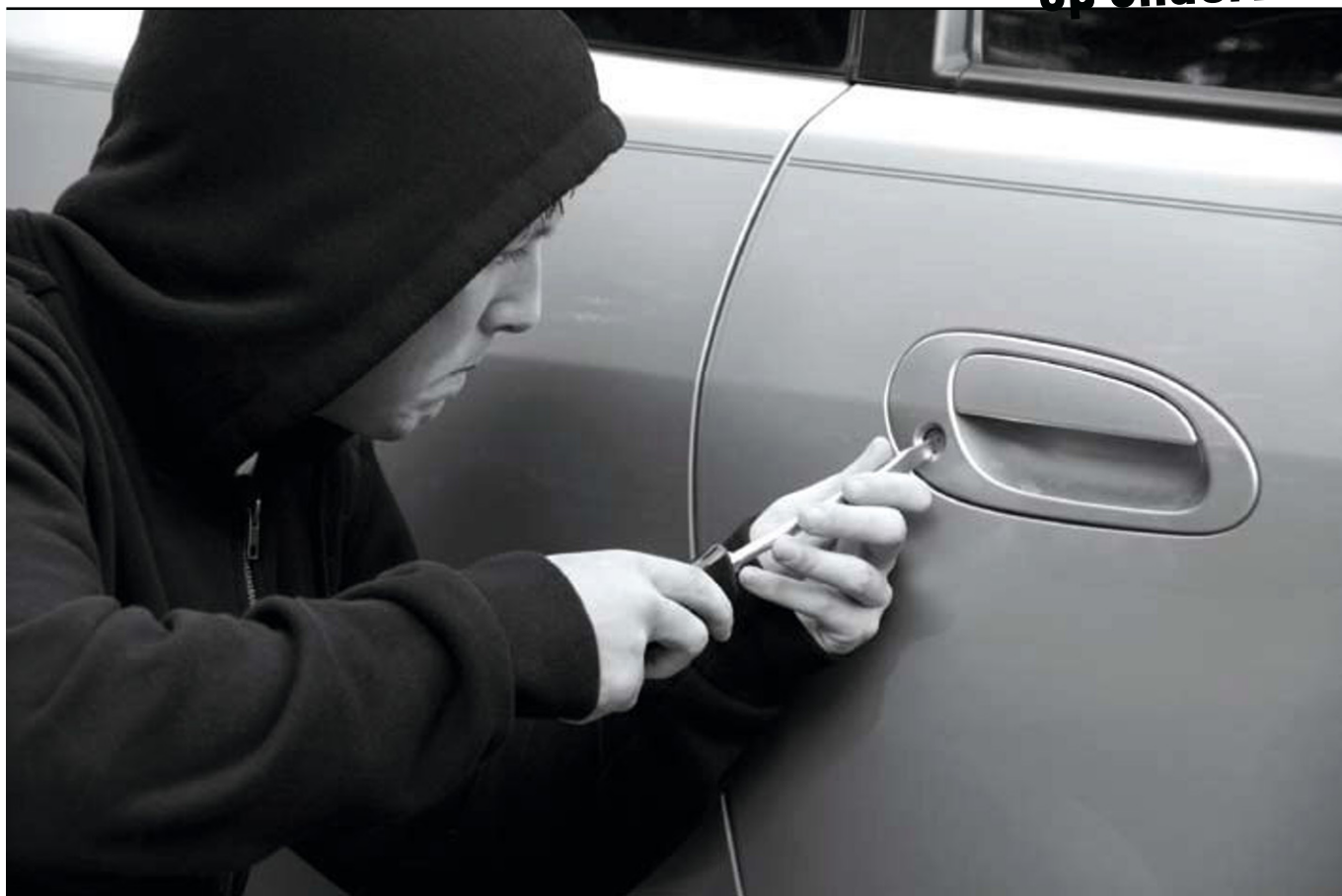
- punitiviteit, dat wil zeggen de voorkeur voor het controlerende of corrigerende deel van het reclasseringswerk,
- rehabilitatiegerichtheid: de voorkeur voor het motiverende of stimulerende onderdeel.

Meer specifiek vroegen wij ons af: wat verklaart individuele verschillen in punitiviteit en rehabilitatie, en is dit beeld vergelijkbaar voor beide aspecten?

Groepssessies

Het onderzoek uit Engeland en Wales richtte zich op het afzonderlijk verklaren van punitiviteit en rehabilitatiegerichtheid. Wij onderzochten echter beide aspecten tegelijkertijd. Daarnaast wilden we zoveel mogelijk recht doen aan de reclasseringscontext. Dat betekende dat onze vragen nauw moesten aansluiten bij het reclasseringswerk. We organiseerden daarom een aantal groepssessies met experts op het gebied van reclasseringswerk om een vragenlijst te ontwikkelen die meningen over de reclassering in kaart brengt. Daaruit kwamen de volgende onderwerpen naar voren. In de vragenlijst namen we voor ieder onderwerp een aantal stellingen op.

- Bestaansrecht van de reclassering;
Voorbeeld stelling: 'Hoe meer reclassering des te minder de terugval in criminaliteit.'
- Advies
Voorbeeld stelling: 'Het is belangrijk dat de reclassering de rechter informeert over de persoonlijke situatie van de verdachte.'
- Toezicht en controle
Voorbeeld stelling: 'De reclassering is er niet om boeven te helpen, maar om burgers die zich aan de regels houden te beschermen.'
- Toezicht/hulp bij gedragsverandering
Voorbeeld stelling: 'Trainingen over omgaan met geld of het vinden en behouden van werk helpen bij een soepele terugkeer in de maatschappij.'
- Toezicht/moraal
Voorbeeld stelling: 'De reclassering moet met de cliënten in

- gesprek gaan over de manier waarop zij hun leven leiden.'
- **Werkstraf**
Voorbeeld stelling: 'Mensen die bezig zijn met hun werkstraf moeten duidelijk herkenbaar zijn op straat.'
- **Hulp na gevangenisstraf**
Voorbeeld stelling: 'Iemand die uit de gevangenis komt, moet geholpen worden om weer een goede plek in de samenleving te vinden.'
- **Verantwoordelijkheid van de reclassering voor gedrag van cliënten**
Voorbeeld stelling: 'Als een reclasseringscliënt een delict pleegt, heeft de reclassering haar werk niet goed gedaan.'

Verbanden tussen variabelen

Voorafgaand aan elke set vragen werd een korte uitleg van het desbetreffende thema gegeven. Zo stelden we mensen die weinig kennis over de reclassering hebben, in staat om de vragen te beantwoorden. De meningen over de thema's werden gemeten door in totaal 46 stellingen.

De data werden verzameld in het voorjaar van 2010 met een online vragenlijst. De onderzoekers benaderden deelnemers vanuit hun eigen professionele en persoonlijke netwerken. Deze deelnemers benaderden op hun beurt weer andere deelnemers. Dit leverde geen representatieve streekproef op, echter in dit onderzoek wilden wij geen absolute uitspraken doen over de gehele bevolking, maar verbanden tussen variabelen onderzoeken. De gegevens van 280 deelnemers konden geanalyseerd worden.

Cognitief-emotief

Uit de analyse bleek dat er twee hoofdgroepen van vragen zijn. De eerste groep kan worden geïnterpreteerd als een set vragen

over rehabilitatiegerichtheid. De tweede groep als een set vragen over punitiviteit. Daarnaast werden gegevens verzameld over een aantal achtergrondvariabelen, waarvan we de meest relevante hieronder vermelden. Van de 280 respondenten (109 mannen en 171 vrouwen) had 86,3 procent hoger onderwijs gevolgd, was de gemiddelde leeftijd 46 jaar en het gemiddelde inkomen 2750 euro per maand. Geïnspireerd door literatuuronderzoek namen we nog een aantal cognitief-emotieve achtergrondvariabelen mee. We noemen deze vragen cognitief-emotief omdat het om een combinatie van kennis, tevredenheid en gevoelens gaat. Deze variabelen staan in de onderstaande tabel.

Cognitief-emotieve variabelen	Gemiddeld	Schaal
Kennis van de reclassering	2.36	1 = totaal niet, 4 = erg veel
Tevredenheid over de maatschappij	2.56	1 = erg tevreden, 5 = erg ontevreden
Subjectief gevoel slachtoffer van criminaliteit te zijn	1.26	1 = totaal niet, 4 is in hoge mate

Analyse

Net als bij eerder verricht onderzoek blijken de demografische variabelen leeftijd, opleiding en inkomen weinig te verklaren van de verschillen in punitiviteit en rehabilitatiegerichtheid. Een hoge mate van punitiviteit gaat wel samen met een lagere

leeftijd en een lager opleidingsniveau. Het beeld is anders voor rehabilitatiegerichtheid. Een verhoogde rehabilitatiegerichtheid gaat samen met een hogere leeftijd. We vonden in onze steekproef geen relatie met het opleidingsniveau, maar wel een negatieve relatie met het inkomen. Blijkbaar neemt de rehabilitatiegerichtheid, los van het opleidingsniveau, af bij een stijgend inkomen. Dit heeft wellicht te maken met de sector waarin men werkzaam is, echter dat konden we niet onderzoeken. Vervolgens werden de cognitief-emotieve variabelen aan de analyse toegevoegd. Dit leidde tot een aanzienlijke verbetering in de verklaring van punitiviteit en rehabilitatiegerichtheid. Het bleek dat punitiviteit samenhangt met een lager kennisniveau over de reclassering en een verhoogd gevoel van slachtofferschap ten gevolge van criminaliteit. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat we ook de reële ervaringen met criminaliteit hebben bevraagd, maar dat deze niet bijdragen aan de voorspelling. Rehabilitatiegerichtheid is gerelateerd aan een hoger kennisniveau over de reclassering en een grotere tevredenheid over de maatschappij als geheel.

Gevoel van slachtofferschap

Uit deze resultaten blijkt dat punitiviteit en rehabilitatiegerichtheid niet twee kanten van dezelfde medaille zijn. Beide hangen weliswaar samen met het kennisniveau, echter bij punitiviteit speelt gevoel van slachtofferschap een rol terwijl dit niet gerelateerd is aan rehabilitatiegerichtheid. Bij rehabilitatiegerichtheid speelt tevredenheid over de maatschappij een rol terwijl dit niet gerelateerd is aan punitiviteit.

Buitenlandse onderzoekers (Applegate e.a., 2000) lieten zien dat wanneer algemene rehabilitatiegerichte attitudes gemeten worden naast punitieve attitudes, mensen hoger scoren op de rehabilitatiegerichte attitudes. Onze studie bevestigt dit beeld voor de reclasseringscontext. We vonden een belangrijk verschil tussen de gemiddelde score voor rehabilitatie oriëntatie en punitiviteit, namelijk respectievelijk 4.21 en 2.84 op een schaal die loopt van 1 (volledig eens) tot 5 (volledig oneens).

Kennis van reclassering

Samenvattend zijn onze conclusies als volgt.

- De gemiddelde score (voor alle respondenten) op de rehabilitatiegerichte vragen is hoger dan die op de punitieve vragen. Dit correspondeert met buitenlands onderzoek en suggereert dat burgers, ondanks de punitieve sfeer in politiek en media, meer rehabilitatiegericht dan punitief tegenover de activiteiten van de reclassering staan.
- Kennis van de reclassering is de belangrijkste verklarende factor. Meer kennis van de reclassering gaat samen met een meer rehabilitatiegerichte en een minder punitieve houding ten opzichte van de reclassering.
- Een hoger gevoel van slachtofferschap gaat samen met een grotere voorkeur voor de punitieve kant van het reclasseringswerk.
- Een grotere tevredenheid over de maatschappij gaat samen met een grotere voorkeur voor de rehabilitatiekant van het reclasseringswerk.

Aanbevelingen voor de praktijk

Het onderzoek toont dat een hoger kennisniveau over de reclassering gerelateerd is aan een lagere punitiviteit en een grotere rehabilitatiegerichtheid. Er is op dit punt ruimte voor verbetering, aangezien ruim 60 procent van de respondenten aangaf weinig of niets te weten van de reclassering.

De evidence based praktijken in de reclassering zijn meer gericht op risicobeheersing en rehabilitatie dan dat ze punitief zijn. Het investeren in de kennis van het algemene publiek over de reclassering zal dus leiden tot meer steun voor effectieve praktijken, zoals persoonsgerichte gedragsinterventies, en minder steun voor ineffectieve praktijken. Dit betekent dat reclasseringsorganisaties explicieter moeten uitleggen wat ze precies doen en waarom dit effectief is om criminaliteit terug te dringen.

Hoewel het niet om de gemakkelijkste doelgroep voor informatiecampagnes gaat, zou het goed zijn als hierbij gericht aandacht wordt besteed aan laagopgeleide jongeren. Wellicht kunnen doelgroepambassadeurs, dat wil zeggen (voormalige) reclasseringscliënten een rol spelen, bijvoorbeeld door het bezoeken van scholen of jeugdcentra.

Bij de informatieoverdracht over effectieve reclasseringspraktijken is ook een belangrijke rol weggelegd voor maatschappelijk werkers in andere velden omdat zij in nauw contact staan met mensen in sociale omgevingen die op verschillende wijzen geconfronteerd worden met de gevolgen van criminaliteit.

René Butter werkt als senior onderzoeker bij het lectoraat Werken in Justitieel Kader van de Hogeschool Utrecht.

De resultaten van dit onderzoek zijn gepresenteerd op het congres van de Nederlandse Vereniging voor Criminologie op 17 juni 2011. Ik dank Ada Andreas, Jacqueline Bosker, Joyce Cordus, Donnalee Heij, Jo Hermanns, Joram Hoogink, Liesbeth Jongerius, Nel Koning, Lous Krechtig, Anneke Menger, Annelies Sturm, Anke van Stijn, Jaap van Vliet & Marjet Zeegers voor hun hulp bij deze studie.

Bronnen

- Andrews, D. A. & J. Bonta (2006), *The psychology of criminal conduct* (4th ed.) Newark, NJ: LexisNexis.
- Applegate, B. K., F.T. Cullen, B. Fisher & Vandervan (2000), 'Forgiveness and fundamentalism: reconsidering the relationship between correctional attitudes and religion', In: *Criminology*, jg. 38, nr. 3, pp. 719-753.
- Brewer, M. (2000), 'Research Design and Issues of Validity'. In: H. Reis & C. Judd (eds), *Handbook of Research Methods in Social and Personality Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cullen, F.T., B. Fisher & B.K. Applegate (2000), 'Public opinion about punishment and corrections', In: M. Tonry (ed.), *Crime and justice: A review of research*, nr. 27, pp. 1-79. Chicago: University of Chicago Press.
- Maruna, S. & A. King (2004), 'Public opinion and community penalties', In: T. Bottoms, S. Rex & G. Robinson (Eds), *Alternatives to Prison: options for an insecure society*. Cullompton: Willan.
- National Probation Service (2002), *Perceptions of the National Probation Service*, London: National Probation Service.
- Roberts, L. D. & D. D. Indermaur (2007), 'Predicting punitive attitudes in Australia'. In: *Psychiatry, Psychology & Law*, jg. 14, nr. 1, pp. 56-65.